

TÜRKİYE'DE ŞİDDETİN KADIN SAĞLIĞINA ETKİLERİ

Veda BİLİCAN GÖKKAYA *

Özet

Toplumsal bir gerçek olan şiddet olgusu, tüm toplumlar da olduğu gibi ülkemizde de önemle üzerinde durulması gereken bir sorundur. İnsanlık tarihi kadar eski olan şiddet, toplumsal koşullardan (sosyo-ekonomik, kültürel vb. koşullar) beslenmekte ve o toplumda yaşayan bireylerin özellikle de kadınların kişisel hak ve özgürlüklerini engellemektedir.

Toplumsal yapının özellikleri, her ne kadar şiddetin derecesini ve şeklini belirlese de hem gelişmiş hem de azgelişmiş/gelişmekte olan ülkelerde kadınlar, şiddete maruz kalmaktadırlar. Gündelik yaşamın pek çok boyutunda ve farklı biçimlerde karşımıza çıkan şiddet olgusu, kadınları özellikle de onların sağlıklarını önemli ölçüde tehdit etmekte diğer bir deyişle onların fiziksel, psikolojik vb. şiddete uğramaları, sağlık açısından ciddi sorunların yaşanmasına sebebiyet vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplum, Kadın, Şiddet, Sağlık

The Effects Of Violence Upon Women's Health in Turkey

Abstract

Act of violence, a social fact, is a problem that must be focused on in our country as well as in all countries. Violence, which is as old as the history of mankind, is supported by social conditions (socio-economic, cultural, etc) and it impede people's individual rights and freedom, especially women's.

Though the features of the social structure determine the kind and the degree of the violence, women are exposed to violence both in developed and developing/underdeveloped countries. The fact of violence we encounter in many different forms in various dimensions of our daily life significantly threatens women and especially their health, in other words, the fact that they are exposed to physical, psychological etc. violence causes the emergence of vital health problems.

Keywords: Society, Woman, Violence, Health

---

* Arş. Gör., Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak, Sivas

GİRİŞ

Geçmişten günümüze geline süreçte birçok bilim dalının ve sağlıklı ilgilenen anlayışların, sağlığı ve hastalığı tanımladığını ve sınırlarını çizmeye çalıştığını görmekteyiz. Sağlığın sadece fiziksel ve psikolojik iyi olma durumu olmadığını aynı zamanda çok kapsamlı bir örgütlenmeyi de beraberinde getirdiğini vurgulayan Nusret Fişek'e göre sağlık, "toplumun koşullarına ve sağlık sorunlarına uygun bir örgütlenme ve yönetimle o toplumda yaşayan tüm insanları, hasta olsun ya da olmasın yaşadıkları çevreyle birlikte göz önüne alan; onların sağlıklarını ana rahmine düştükleri andan ölümlerine kadar kendi sorumluluğu içinde gören; çevrede bulunan ve hastalıkların oluşumunda rol oynayan olumsuz etmenlerin giderilerek, olumlu bir çevre yaratılmasına uğraşan; sağlamların hastalanmamasına, hasta olanların olanakların elverdiği en erken dönemde bulunup tanı ve tedavilerin yapılmasına ve gerekiyorsa rehabilite edilmelerine çalışan bir hizmettir" (Adak, 2002: 22).

Sağlığın olmaması ya da yokluğu durumu ise hastalık kavramını ortaya çıkarmaktadır. Ancak bireyin, fiziksel olarak hasta olmasıyla (disease) kendini hasta hissetmesi (illness) arasında da farklılıklar vardır. İlki, bireyin fiziksel rahatsızlığından hareket ederken diğeri bireyin psiko-sosyal yönüne eğilmektedir. Dolayısıyla hastalık iki farklı anlam içermektedir: "1) Medikal açıdan hastalık: Doktorun bakış açısından veya nesnel anlamdaki hastalıktır. Bu anlamda hastalık (disease), belirli işaret ve semptomlarla kendini gösteren patolojik bir anormalliği ifade eder. 2) Toplumsal-kültürel içerikli bir kavram olarak, birey açısından hastalık (illness)tır: Sağlıksızlığın ve patolojik sürecin sonuçlarının öznel deneyim içinde bireyce algılanması, bireyin acı, rahatsızlık vb. duyma durumudur" (Oskey, 1993: 97).

Birbirleriyle bağlantılı olan sağlık ve hastalık kavramları, toplumların sosyo-ekonomik, çevresel ve kültürel yapılarından etkilenmekte, teşhis ve tedavi yöntemleri de bu yapılanmayla çözülmeye çalışılmaktadır. "Çok gelişmiş ülkeler de dahil olmak üzere hemen hemen her ülkede ortaya çıkan hastalıklarda bireyin içinde bulunduğu sınıfsal koşullar, yaşadığı mahalle, gelir düzeyi, eğitim, meslek gibi faktörlerin etkin olduğu ileri sürülmüştür" (Cirhinlioğlu, 2001: 26-27). Dolayısıyla hastalık ve sağlık kavramları toplumdan topluma hatta aynı toplum içerisinde bile farklılık göstermektedir. Yukarıda sözü edilen faktörler, aynı zamanda bir toplumda şiddetinde derecesini ve boyutunu da belirleyen önemli faktörlerdir.

1.KADIN VE ŞİDDET

Toplumsal bir sorun olan sağlık sorunu, bir ülkenin gelişmişlik düzeyine ilişkin ipuçları vermektedir. Ülkemizde de bunun ipuçlarını bulmak hiç de zor değildir. Her ne kadar değişim ve dönüşümler yaşansa da gelenekselliğini kaybetmeyen ülkemizde kadın ve erkeklerin toplumsal konumu, rolleri ve ilişkileri kanıksanmış kültürel öğeler içerisinde

değerlendirilmektedir. Şöyle ki “Toplumda kadın ve erkeğin rollerinin paylaşımı çoğunlukla cinsiyet rol kalıpları doğrultusunda olmaktadır. Toplumda kadın anlamsal rolleri yerine getiren; bakan, besleyen, büyüten, ev işlerini yapan, para kazanma ve karar verme sorumluluğu olmayan, erkek ise araşsal rolleri olan; aile de geçimi sağlayacak parayı kazanma sorumluluğu verilen, otorite figürü olan, ailenin güven ve korunmasını sağlayandır” (Arslan, 2000:1). Ortaya çıkan bu durum, kadının birçok alanda (sosyal, ekonomik, siyasal, eğitim vb.) olduğu gibi temel hakkı olan sağlık konusunda da ikinci planda yer almasına neden olmaktadır.

Günümüzde herkes tarafından bilinen ve kabul edilen bir gerçek, kadının toplumsal statüsü ile sağlığı arasındaki doğrusal ilişkidir. Kadının toplumsal alanda ücretli bir işte çalışmaması yani ekonomik anlamda bağımlı olması, toplumda ve özellikle aile içinde şiddet görmesi, kendi bedeninde söz sahibi olamaması (cinsel ve üreme sağlığını denetleme ve sürdürme), eğitimden yoksun olması, bölgesel eşitsizlikleri yaşaması ve sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamaması vb. durumlar, kadının sağlık konusundaki risklerini de o oranda artırmaktadır.

Kadın sağlığını etkileyen önemli faktörlerden biri de hiç şüphesiz yukarıda da değinildiği üzere şiddet faktörüdür. Şiddet, insan yaşamının her alanında görülen ve dünyada giderek artan bir sağlık ve hatta insan hakları sorunudur. Şiddet, Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu’nda şöyle tanımlanmıştır: Bir kişiye, bir gruba ve topluma karşı yapılan, yaralanmayla ölüm ve psikolojik zararlar gelişim geriliği ile veya çöküntü ile sonuçlanacak fiziksel güç ve tehdit uygulamaktır (Mian, 2004:14).

Coğrafi anlamda sınır tanımayan, ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyine ve eğitim düzeyine bakılmaksızın tüm dünya ülkelerinde ve kültürlerinde görülen şiddet, ülkemizde de önemli bir toplumsal sorundur. Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de şiddete en çok kadınlar ve çocuklar uğramaktadır. Kadına uygulanan şiddet ise hem evde hem de ev dışında gerçekleşmektedir. Ancak şiddete kadınlar daha çok ev içinde maruz kalmaktadır. Çünkü aile dışında kadının karşılaştığı şiddetten, toplum sorumlu tutulurken aile içerisinde uygulanan şiddet, ailenin özel bir alan olduğu düşüncesiyle gizlenmektedir. Aile içerisinde yaşanan en yaygın şiddet ise erkeğin eşini ya da beraber yaşadığı kadını dövmesidir. Çünkü birey, burada kendi özel mekanında, toplum baskısından uzakta ve istediği biçimde de otoritesini kullanabilmektedir. Bunu Dünya Sağlık Örgütü’nün 2002 yılında yayınladığı raporda onaylamakta ve şiddetin en fazla aile ortamında ve kadınlara yönelik olduğunu bildirmektedir (Güler, Tel ve Tuncay, 2005:52). Bir güç/iktidar savaşı olarak görülen şiddeti en çok uygulayan ise erkeklerdir.

Kadına yönelik şiddetin en önemli sebebini ise toplumsal yapıdaki erkek egemen ideoloji oluşturmaktadır. Söz konusu erkek egemen ideoloji (siyasal, sosyal, ekonomik vb. yapılar), şiddeti doğurmakta, beslemekte ve en

önemlisi de kadınların yardım almalarını engelleyerek şiddetin sürmesini sağlamaktadır. Diğer bir deyişle “kadına yönelik şiddeti üreten dinamikler, yalnızca aile içinden değil, toplumun toplumsal, hukuksal, ekonomik, geleneksel, siyasal ve eğitimsel yapısı içindeki ayrımcı ve kadını erkeğe bağımlı kılan mekanizmalardan kaynaklanmaktadır” (Ekizceleroğlu ve Zeyrekli, 2007:66-67).

Diğer yandan eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklanan şiddette kadınlar, yetiştirilme (toplumsal cinsiyet rolleri gereğince) biçimlerinden vb. durumlardan dolayı şiddetin yaşamlarında olabileceğini, yeri geldiğinde şiddeti hak ettiklerini düşünerek suskun kalmayı tercih ederek şiddetin meşrulaşmasına neden olmaktadır. Şöyle ki “Utanma, aileye sadakat (ihbar ettikleri taktirde aile sırlarını ifşa etmiş veya aile kurumuna ihanet etmiş durumuna düşecekleri kaygısı), kocalarının alayına maruz kalma korkusu, polisin ve hukukun kendilerini koruyamayacağı önyargısı, ekonomik güçlükler (olay boşanma ile biterse sokakta kalma korkusu kendisine ve çocuğuna bakamama endişesi), daha fazla şiddete maruz kalma korkusu gibi olgular, kadınları yasal makamlara şikayette bulunmaktan da alıkoymaktadır” (Arın, 1998:203). L. Walker’da bunu öğrenilmiş çaresizlik diye nitelendirerek, katı cinsiyet rolü sosyalizasyonu sonucunda kadın çaresiz kalmayı öğrenir, böylece şiddetle karşılaştığında onunla baş etme veya ondan kaçma becerisi yoktur. Yani kadının çaresizliği, erkeğin şiddetine katkıda bulunur demektir (İçli, 1994:10).

Aile içerisinde kadın ve kız çocuklarına şiddet uygulayan erkekler ile şiddete uğrayan kadınların ne gibi kişisel ve toplumsal özellikler gösterdiği sorusu da önemlidir. Şiddeti uygulayan erkeklerin, genelde düşük özsaygıya sahip olduğu, şiddeti güçsüzlük ve yetersizlik duygularını yenme ve öz saygıyı bulma çabası olarak gördüğü belirtilmiştir. Diğer bir özellik ise erkeklerin bağımlılık özelliğidir. Yani şiddet, erkeğin karısına duyduğu ihtiyacı yok etmek amacıyla yaptığı bir girişimdir. Erkeklerin alkol kullanımı da şiddetin boyutlarını artıran bir özellik gösterir. Evlilikte şiddete başvuran eşler, bu eylemlerinden ötürü çoğunlukla kendilerini sorumlu tutmazlar. Şiddeti uygulayan erkeklerin en genel özelliği ise geleneksel cinsiyet rollerine duydukları inançtır. Diğer bir deyişle erkekler, eşlerini dövebileceklerini, zaten toplumun kendilerine bu hakkı verdiklerini düşünmektedirler (Kocacık, 2004:35-36).

Şiddete uğrayan kadınların özelliklerini ise yine geleneksel cinsiyet rollerine duyulan inanç (şiddete uğrayan kadınlar, bu durumun kendilerinden kaynaklandığını düşünerek ses çıkarmamaktadırlar) temelinde öz benlik saygısının az olması ve bağımlı bir kişilik oluşturmaktadır.

Bütün bunlarla birlikte kadına yönelik şiddeti dört başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddettir.

1.1.Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet

Şiddetle ilgili yapılan araştırmalar, kadınların çoğunun yaşamları boyunca bir yakını tarafından fiziksel şiddete ve istismara uğradığını göstermektedir. Fiziksel şiddet, “kadına bağırma, itip kakma, tokat atma, kollarını ayak ve parmaklarını bükme, kadının üzerinde yürüme, evdeki hayvanlara zarar verme, tartışma anında evdeki eşyalara zarar verme ve kadının ayrılmasına izin vermeme şeklindedir” (Yanıkkerem, Kavlak ve Sevil, 2007: 33).

L. Walker’a göre eşler arasındaki şiddet bir döngü içerisinde gerçekleşmektedir. Şiddet döngüsünde genelde eşler arasında sürekli bulunan bir gerilimin giderek artması ve şiddetin tetikleyicisi adı verilen erkeğin sözünü tutmama, yemeğin vaktinde hazır olmaması, ev ve çocuklarla yeterince ilgilenmeme, kocaya kız arkadaşları ve para ile ilgili sorular sorma, kocanın izni olmadan bir yere gitme, erkeğin cinsel isteklerini reddetme, kadının sadakatine duyulan güvensizlik gibi nedenlerle yaşanan bir artmış gerilim, suçlama ve tartışma sürecini, arkasından da dayak atma aşamasını getirir. Patlama sürecinin ardından balayı dönemi adı verilen sakin dönem gelir. Bu dönemin süresi gittikçe kısalma eğilimindedir (Yetim ve Şahin, 50).

Fiziksel şiddete uğrayan bireylerin bedenlerinde ise çürükler, yaralar, kırıklar gözlenmekle beraber ölümle sonuçlanan vakalara da rastlanmaktadır. Ortaya çıkan bu durum ise şiddete uğrayanın yani kadının, hem kişiliğine hem de sağlığına yapılmış önemli bir hak ihlalidir. Dünya Sağlık Örgütü’nün yayınlamış olduğu raporda dünya genelinde toplum içinde yapılan 48 araştırmada, kadınların %10-69’unun eşleri veya partnerleri tarafından hayatlarında en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığını ileri sürerken T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’nun aile içi şiddetle ilgili olarak yaptığı bir çalışmada, her 100 ailenin %34’ünde kadına yönelik fiziksel şiddet ve %53’ünde de sözel şiddetin var olduğunu ortaya koymuştur. (Yetim ve Şahin, 50-51).

Ülkemizin özellikle bazı bölgelerinde (Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde) yaşanan töre/namus cinayetleri, intiharlar, kadınların yaşam hak ve özgürlüklerine karşı yapılan önemli bir şiddettir. “Ailesinin isteği dışında duygusal ilişkiye girdiği; gayrimeşru bebek doğurduğu, kötü yola düştüğü gibi gerekçelerle birçok kadın kocası, eski kocası, kardeşi vb. erkek akrabaları tarafından öldürülüyor” (Kalan, 1998:105), intihara zorlanıyor ya da intihar süsü verilerek öldürülüyor. Namus gerekçesiyle işlenen bu cinayetler ise mağdur olan kadının kaderiymiş gibi gösterilmekte, bir anlamda uygulanan şiddet meşrulaştırılmaktadır.

1.2.Kadına Yönelik Cinsel Şiddet

Kadınların karşılaşmış olduğu diğer bir şiddet türü ise cinsel şiddettir. Cinsel şiddet, kadının rızası olmadan cinsel ilişkiye, istemediği cinsel ilişki

şekillerine veya cinsel davranışlara vb. zorlama olarak tanımlanabilir (Sümer, 1998:134).

Cinsel şiddet, tecavüzü, fuhuşa zorlamayı, cinsel tacizi, sünneti, ensesti vb faktörleri kapsamaktadır. Kadınların ya da kız çocuklarının karşılaştığı oldukları cinsel şiddetin önemli kavramlarından biri de yukarıda değinildiği üzere ülkemizde de yaşanan ensest (incest) kavramıdır. Ensest adli tıp kitaplarında şöyle tanımlanmaktadır: “Oldukça sık görülen seksüel terslik. Nikahın yasak olduğu yakın akrabalar arasında cinsel ilişkide bulunmaya denir. Örneğin, öz ya da üvey ana-babalarla çocuklar veya büyük ana-babalarla torunlar ya da kardeşler arasındaki cinsel ilişkiler ensest olarak kabul edilir” (Kalan, 1998:111)

Aile içi cinsel istismar olan ensest, ailelerin karşı karşıya kalmış olduğu en trajik durumdur. Hem gelişmekte olan ülkelerde hem de gelişmiş ülkelerde yasak olmasına rağmen hala varlığını sürdüren, ancak toplumsal baskılar ve korkular yüzünden saklanan, söylenemeyen bu durum, en çok küçük kız çocuklarını hedef almaktadır. Prof. Dr. Erdal Atabek, çocuk için büyük bir kabus olan ensest olgusu için şunları yazmaktadır: Cinsel istismar özellikle küçük çocukların uğradığı en kötü şeylerin başında geliyor. Henüz kendini korumayı bilmeyen küçük bir kız çocuğunun ne olduğunu anlayamadığı bir şeyleri yaşaması çok kötü bir durum. Olayın en kötü yanı da küçük bir kız çocuğunun istismarın belki çok yakını olan ya da tanıdığı ve sevdiği birisi tarafından yapılması. Kabul edilmesi çok zor, kabul edilmesi çok zor olduğu için konuşulması çok zor. Konuşulduğu zaman paylaşılması çok zor. Bu zorlukların hepsi de bir arada yaşanıyor (Orhan, 2005: 418-419). Ensest ilişkinin sonucunda oluşan şiddet ise genç bedenlerde ve ruhlarda kolay kolay onarılamayacak hasarlar bırakmaktadır.

Cinsel şiddet türü içerisinde yer alan fuhuşa/fahişeliğe zorlama ise dünyada büyük bir sektörü oluşturmaktadır. Fuhuşa ve fahişeliğe zorlanan kadınlar, en temel insan haklarından ve aile desteğinden uzakta ve AIDS gibi cinsel yolla bulaşan birçok hastalıkla burun buruna yaşamaktadırlar. Sosyo-ekonomik güçten ya da destekten mahrum olan kadın ve kız çocukları, çareyi çoğu kez fuhuşa yönelerek bulmaktadırlar. Bu durum istatistiklere yansınca korkutucu bir durum ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki “ Kadın ve çocuk ticareti ile ilgili veriler ve istatistikler, sadece 1995 yılında 500.000 kadının Avrupa Birliği ülkelerine seks ticareti için giriş yaptığını göstermektedir. ...Fuhuş turizminin yoğun olduğu ülkelerde her 10 saniyede bir kurbana bulaşan AIDS hastalığı hızlı bir biçimde yayılmaktadır. Örneğin Tayland’daki ‘hayat kadınları’nın yüzde 80’inin AIDS’li olduğu belirtilmektedir ” (Orhan, 2005:404-405).

Sözün kısası ülkemizdeki kadınlar, sosyoekonomik özellikle de kültürel öğelerden dolayı her türlü şiddete maruz kalmakta ancak toplumun baskısından ya da şiddeti uygulayanın tehdidinden dolayı bu durum resmiyete yansımamakta, cezai yaptırımına olmasına rağmen üstü

örtülmektedir. Bütün bu kısıtlamalara ve baskılara rağmen resmîyete yansıyan rakamlara bakıldığında bile kötü bir manzara ile karşılaşmak mümkündür. “Acil yardım hattını arayan kadınların yüzde 57’sini fiziksel şiddete, yüzde 46.9’unu cinsel şiddete, yüzde 14.6’sını enstest ilişkiye, yüzde 8.6’sını tecavüze maruz kalanlar oluşturmaktadır” (Günay, 2004:32).

1.3.Kadına Yönelik Duygusal Şiddet

Somut fiziksel bulguların bulunmamasına rağmen sağlık konusunda tedavisi zor olan rahatsızlıklarının başında duygusal şiddet gelmektedir. Duygusal şiddet: Kadını küçük düşürmek, küçümsemek, kadının kendini kötü hissetmesini sağlamak, kadını söylediği ya da yaptığı şeylerden utandırmak, alay etmek, kadına sevgi, şevkat göstermemek ve kadının kendini suçlu hissetmesini sağlamaktır. Ayrıca kadına bir hizmetçi gibi davranmak, tüm büyük ve önemli kararları verirken kadına danışmamak, evin sahibi gibi davranmak, erkeklerin ve kadınların rollerini belirlemek, erkek ayrıcalığını kullanmak, duygusal şiddet uygulamanın diğer yönleridir (Yanikkerem, Kavlak ve Sevil, 2007:34).

Büyük ve önemi kararların verilmesinde erkeklerin hak sahibi olduğu önemli olaylardan biri hiç şüphesiz kadın ve kız çocuklarına sorulmadan, rızaları alınmadan verilen evlenme kararlarıdır. Bu kararlar istek dışı olduğundan bireylerde travmaların yaşanmasına yani duygusal anlamda şiddete neden olmaktadır. Örneğin ülkemizdeki kız çocuklarının erken yaşlarda (çoğu zaman başlık parası için) kendisinden yaşça büyük erkeklerle evlendirilmesi (satılması) veya genç kadınların, çocuk yaşta erkeklerle evlendirilmeleri, kadınlara karşı yapılmış bir şiddettir ve bu şiddet yukarıda da değinildiği üzere onlarda büyük ruhsal problemlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Ülkemizde özellikle de bazı bölgelerde (Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde) bunun örneklerini görmek mümkündür. Konuyla ilgili olarak Arın (1998:208) “Güneydoğu’da dokuz yaşındaki kız çocuklarının evlendirilmesi söz konusudur. Bu yaşta bir çocuğun yasal olarak evlendirilmesi mümkün olmadığından satışlar, ‘imam nikahı’ adı altında yapılmaktadır; sayısı da son zamanlarda artmıştır. Yargıtay’ın evlilik adı altında yapılan bu çocuk ‘satışlarında’ babaya ceza verdiği, annenin gelenek ve göreneklerin etkisi ile söz hakkı bulunmadığı için babayı cezalandırdığı davalar vardır” demektedir. Ancak bu şiddete maruz kalan kız çocukları, toplumun baskısı ve ailenin diğer fertlerinden göreceği şiddetten korktukları için resmi makamlara başvurmamakta, kaderlerine boyun eğmektedirler. Konuyla ilgili diğer bir örnek ise şiddetin coğrafi anlamda sınır tanımadığının bir göstergesi olarak Hindistan’dan verilebilir: “20 Ekim 1991’de küçük bir kızın ağladığını gören uçak görevlisi, kızın babası tarafından uçakta yanında oturan 60 yaşındaki adama 240 dolara satıldığını öğrendi. 10 yaşındaki kız çocuğu kendisi ile evlenen adam ile birlikte Suudi Arabistan’a gitmekteydi” (Arın, 1998:202). Verilen bu örnekleri çoğaltmak elbette mümkündür.

Küçük yaşta ruhsal rahatsızlıklarla savaşmaya başlayan genç kadınlar, kendilerini gerçekleştiremeyip bir kimlik kazanamadığı gibi sağlıklı nesiller yetiştirme konusunda da hayli sıkıntılar yaşamaktadırlar. Çünkü yetiştireceği genç nesillere rol modellerini kendileri oluşturmaktadırlar. Oysa sağlıklı bir nesil ancak sağlıklı bireyler (fiziksel ve psikolojik anlamda) tarafından yetiştirilebilir.

1.4.Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet

Kadınlar aile içinde ve dışında şiddete maruz kaldığı halde ekonomik anlamda bir gücü olmadığından uğramış olduğu bu şiddete suskun kalmak zorunda bırakılmaktadırlar. Kadına uygulanan ekonomik şiddetin göstergeleri ise “kadının maddi açıdan erkeğe bağımlı olmasını sağlamak, kadının bir meslek sahibi olmasını ya da iş bulmasını önlemek, kadın çalışıyorsa parasını elinden almak, aile gelirini kadının bilmesine izin vermemek/söylememek, kadının mülkiyet sahibi olmasına ve bankada yatırım yapmasına izin vermemek ya da paylaşmamak, erkeğin para işlerini tekeline alması, para harcama konusunda kadının hesap vermesini istemek, harçlık vermemek veya kadının harcamalarını kısıtlamaktır” (Yanikkerem, Kavlak ve Sevil, 2007: 34). Ekonomik şiddete sadece eşlerine ekonomik anlamda bağımlı olan kadınlar maruz kalmamakta aynı zaman da ev dışında (özel ve kamusal alanda çalışan) çalışan kadınlarda uğramaktadırlar. Özel ve kamusal alanda çalışan kadınların, eşleri tarafından banka kartlarına el konulmakta, harcamalarına, kazançlarına kısıtlamalar getirilerek, ekonomik özgürlükleri engellemektedir.

Dünya nüfusunun yarıdan fazlasını oluşturan kadın nüfus, hem ev içinde hem de ev dışında çalışmasına rağmen en yoksul kesimi oluşturmaktadır. Demirer’in (2007:73) deyişiyle “yoksulluk giderek kadınlaşıyor. Yeryüzündeki mutlak yoksulluk sınırları 1.5 milyar kişinin %70’ini kadınlar oluşturuyor ve Dünyadaki işlerin %60’ını yapan kadınlar, toplam gelirin ancak %10’una sahiptirler”.

Erkeklerin kadınlara uygulamış olduğu ekonomik şiddet (çalıştırmama, ekonomik anlamda destek vermeme, kayıt dışı işlerde çalıştırma vb gibi) kadınların sosyal güvenceden faydalanmasına da engel teşkil etmektedir. Ülkemizde “...çalışan her 100 kadından 63’ü düzenli özel bir işte, 35’i ise düzenli bir kamu işyerinde çalışıyor. Ancak, bu kadınların beşte birinin sosyal güvenlik kayıtları bulunmuyor ve kayıt dışı sektörde çalışıyor. Bununla beraber geçici, mevsimlik ve yarı zamanlı işlerde çalışan her 100 kadından 95’i sosyal güvenlikten yoksundur” (Demirer, 2007:92) Bunlara kadınların ücretsiz ev içi işleri de eklenirse ortaya çıkan durumun yukarıda söylenenleri doğruladığını ileri sürebiliriz.

Ekonomik anlamda yoksullaştırılan kadınlar, kendi kişisel hak ve özgürlüklerinin farkında olamadıkları gibi uğramış oldukları şiddet ve onun sonucunda ortaya çıkan sağlık sorunlarını giderecek ekonomik güce de sahip değillerdir.

Ancak gelinen süreçte ortada olan bu mağduriyetin giderilmesi konusunda adımlar atılmaya başlanmıştır. Bunlardan ilki kadınların kamusal alan dışında çalışmasının, eşin rızasına bağlı olması hükmünün kaldırılmasıdır. Diğer ise 1 Ocak 2002’de yürürlüğe giren yasal mal rejimidir. Yasal mal rejimi, evlilik süresinde elde edilen malların yarı yarıya paylaşılmasını esas alan bir yasadır. Ancak çeşitli yasal düzenlemelerle bu durum aşılmaya çalışılsa da ekonomik şiddet, kadınları hala tehdit etmeye devam etmektedir.

Sözün kısası şiddet, sadece az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde değil aynı zamanda gelişmiş, refah seviyesi yüksek olan ülkelerde de yaşanmaktadır. Ancak yukarıda da değinildiği üzere yaşanan şiddet, toplumların yapısındaki özelliklerin bir yansıması olduğu için derece ve boyutları farklılık gösterebilir. Dolayısıyla kadına yönelik şiddetin görünürlüğü belli bir coğrafya, ülke, kültür ve belli bir ideoloji yoktur. Şiddet, gelişmiş, gelişmekte olan, eğitilmiş, eğitimsiz tüm toplumlarda vardır ve kendini sürdürücü araçlara da sahiptir.

2.ŞİDDETİN KADIN SAĞLIĞINA ETKİLERİ

İnsanların en temel haklarından biri hiç şüphesiz sağlık hakkıdır. Her hangi bir ırk, cinsiyet, dil, din, siyasal görüş, ekonomik ve toplumsal koşul ayırımı yapılmaksızın erişilebilir en yüksek sağlık standartlarına ulaşmak en temel insan haklarından biridir. Oysa kadınlar bu haklardan yoksun bırakılmakta ve kadınlara uygulanan şiddet, kadınlarda ölümcül olmayan sağlık (fiziksel, psikolojik vb.) sorunlarıyla ölümcül olan sonuçlar (ölüm, intihar vb.) doğurmaktadır.

Şiddetin kadınlarda oluşturduğu ölümcül olmayan sağlık sorunlarının başında fiziksel sağlık sorunları gelmektedir. Fiziksel şiddete uğrayan kadınların somut bulguları ise bedenlerindeki yaralar, çürükler, diş kırıkları, moraran gözler, kırıklar, beyin hasarları vb. dir. Yapılan araştırmalara göre “şiddete uğrayan kadınlarda şiddete maruz kalmayan kadınlara göre fiziksel fonksiyonlarda azalma, fiziksel semptomlarda artma ve günü daha fazla yatakta geçirdikleri bulunmuştur” (Yanikkerem, Kavlak ve Sevil, 2007: 35).

Kadınlarda şiddet sonucu oluşan ruhsal (psikolojik) rahatsızlıkları ise önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Fiziksel bulguların olmadığı ancak depresyon, anksiyete, uyku problemleri, yaşamdan zevk almama, adet düzensizlikleri, sinirlilik vb. gibi hastalıkların oluşması, kadınları toplumdan uzaklaştırmakta hatta kendine bile yabancılaştırmaktadır da. Uygulanan şiddet sonucu (cinsel taciz, tecavüz, istenmeyen gebelik, aşağılanma, küçük görülme, sevilme, şefkatsizlik vb. şiddet sonucu), ruhsal problemler yaşayan kadınlarda intihar girişimleri, sigara, alkol kullanımı, aşırı yeme ya da hiç yememe gibi davranışlar da gözlenmektedir.

Şiddete uğrayan kadınlar, yaşamlarının daha sonraki süreçlerinde birçok tıbbi sorunlarla da karşılaşmaktadırlar. Bunlar hipertansiyon, kalp rahatsızlık vb. gibi sağlık sorunlarıdır.

Kadınların maruz kalmış olduğu çoğu şiddet davranışı, onları ölümcül sonuçlara da götürmektedir. Kadına yönelik şiddetin en uç sınırı, kadınların eşleri, partnerleri ya da toplumdaki kültürel yapılardan (töre ve namus cinayetleri) kaynaklanan ölümler oluşturmaktadır. Kadınların eşleri ya da birlikte yaşamış oldukları partneri tarafından öldürülmesi, kadın ve erkek cinsleri arasındaki eşitsizliği aşmayı hedefleyen ve diğer ülkelere göre de başaran, gelişmiş bir ülke olan İsveç'te bile yaşanmaktadır. "İsveç'te bir yıl içinde 16 kadının, yakın ilişki de olduğu eş, sevgili ya da yakın erkek akrabası tarafından öldürüldüğü açıklanırken, kadınların en çok şiddete uğradığı mekanın kendi evi veya ilişkide olduğu erkek ile paylaştığı mekan olduğu üzerinde durulmaktadır" (Raporların Dilinden Dünya da Kadına Yönelik Şiddet, 2007:1130).

Ülkemizde ise şiddetin ölümlerle sonuçlanan önemli bir örneğini yukarıda da değinildiği üzere töre/namus cinayetleri oluşturmaktadır. Namus adına aile meclisi tarafından yeri zamanı ve failleri belirlendikten sonra işlenen cinayetler, töre cinayetleridir. "Kadın cinselliğinin denetlenmesi amacını taşıyan ve yargısız infaz türü olan töre cinayetlerinde, değişik yöntemlere başvurulur. Gençcik kadınlar, bazen intihar ettiriliyor (ölüm emrini çıkaran aile meclisi, çıkan yasal önlemlerden dolayı ceza almamak için kadını intihara zorlamaktadır), bazen ateşli silahlarla delik deşik ediliyor, bazen traktör altında eziliyor, bazen balta ve bıçakla parçalanıyor bazen viyadükten atılıyor bazen önce boğulup sonra bir nehre atılıyor bazen de gırtlığı kesiliyor. 'Namus' adına katledilenler, genellikle bilinmeyen bir yere gömülüyor. Mezar taşları siyaha boyanıyor. 'Namusu' temizlenen evin damına ya beyaz bayrak asılıyor ya da evin duvarı beyaz kireçle boyanıyor. Çünkü hane aklanmış oluyor" (Orhan, 2005:342-343). Töre cinayetleri sadece ülkemizde değil, diğer birçok ülkede de (boyutu farklı olmakla birlikte) yaşanmaktadır. Örneğin Hindistan'da çeyiz yüzünden cinayetler işlenmektedir. Evlenen genç kadınlar, getirmiş oldukları çeyizlerden (çeyize el koymak amacıyla) dolayı kaza süsü verilerek (genelde de mutfak kazaları) diri diri yakılmakta, erkek daha sonra başka kızla evlendirilmektedir. Dolayısıyla namus adına yapılan bu kıyım, kadınların en temel haklarından biri olan yaşam hakkını ellerinden almış oluyor.

Diğer yandan fiziksel, cinsel, ekonomik ve duygusal şiddet sonucu depresyona giren kadınlar, aynı şiddetle yeniden karşılaşmamak için tek çözüm olarak intiharı düşünmekte ve çoğu zamanda bunu gerçekleştirmektedir de.

Aile içerisinde yaşan şiddet, sadece kadını değil ailedeki diğer fertleri özellikle de çocukları da tehlikeye sokmaktadır. Çocuklar, babanın anneye uyguladığı şiddeti engellemeye çalışırken yaralanma ve ölme riskiyle karşı

karşıya kalmaktadırlar. Şiddet içerisinde yaşayan çocuklar, ilerleyen yıllarda kendileri de şiddet uygulayabilmektedirler. “Şiddet uygulayan ebeveynlerin geçmişlerinde fiziksel şiddete maruz kalmış olma oranları %70’dir” (Demirer, 2007:65).

Şiddete uğrayan kadınlar sadece sağlıklarını kaybetme riskleriyle karşı karşıya kalmamakta aynı zaman da şiddete uğramış olduklarından dolayı toplum içinde de sıkıntılar yaşamaktadırlar. Dolayısıyla daha önce şiddete uğramış ya da şiddete maruz kalmış kadınlar, iş bulmakta zorlanmakta ya da sürekli iş değiştirmekte, uğramış olduğu şiddetten dolayı fiziksel ve ruhsal problemler yüzünden iş performansı düşürmekte ve verimliliğini azalmaktadır. Böylece şiddete uğrayan kadınlar, toplumdan uzaklaştırıldıkları için eğitimden, yasal haklarından ve siyasal ve ekonomik haklarından yoksun kalmakta ve bilinçlenme düzeyleri azaldığından, ülkenin gelişimine de tam anlamıyla katkıda bulunamamaktadırlar. Oysaki bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, o ülkedeki kadınların rol ve statüleriyle değerlendirilmektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Hızlı değişimlerin ve gelişimlerin olduğu günümüz toplumlarında ülkemiz gelişmekte olan ülkeler arasındadır. Dünyada meydana gelen değişimleri ve dönüşümleri yakından takip eden ülkemiz, içinde geleneksellik özelliklerini de barındırmaktadır. Bu durum ise birçok çelişkiyi ve problemi de beraberinde getirmektedir. Bu çelişkiler arasında şiddet ve onun sonucunda ortaya çıkan sağlık sorunları da vardır ve bundan en çok etkilenen kesim ise hiç şüphesiz kadınlardır.

Kadınlar için yıkıcı ve ezici etkileri olan şiddetin önlenmesi elzem bir konudur. Şiddetin önlenemeyeceği fikri ise şiddetin derecesini ve boyutlarını daha da artırabilir. Sağlıklı bir toplumun ancak sağlıklı bireyler ve nesillerle oluşturulacağı fikri, ana amaç olmalı ve bu fikir etrafında çalışmalar, politikalar yürütülmelidir.

Kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için ilk önce toplumların bu sorunu kabullenmesi, durumun ciddiyetinin farkına varılması gerekmektedir. Şiddet barındıran toplumlar, yapıları içindeki geleneksellikten kaynaklı cinsiyet rollerinin yeniden düzenleyerek, cinsler arasında (sosyo-ekonomik, kültürel) eşitliği ön planda tutmaları ve her iki cinsin toplumsal yaşam alanlarından eşit şekilde yararlanmalarını sağlamaları gerekmektedir. Caydırıcılık temelinde yasal düzenlemeler yapılarak, (boşanmalarda evi terk edenin erkek olması gerektiği hükmü getirilebilir, ağır para cezaları verilerek erkekler caydırılabilir vb.) şiddet ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Ancak bilindiği üzere sadece yasal düzenlemeler bu durumun ortadan kaldırmasında yeterli olmayabilir. Bunun içinde atılacak en önemli adım, kadınların, toplumsal yapı içindeki konumunu iyileştirecek eğitim ve okullaşma oranlarını artırmaktır. Bu durum, kadınların bilinçlenmesine katkı sağlayacak

ve dolayısıyla hem şiddet olayları hem de şiddet kaynaklı sağlık sorunları azalmaya başlayacaktır.

Ancak bu toplumsal ve yasal iyileştirmeleri uygulamaya çalışırken şiddet gören kadınları, şiddetten ve o şiddeti uygulayandan uzaklaştırmak için hem kadınların hem de çocuklarını sığınacakları, sığınaklar oluşturmalı, hatta sayıları daha da artırılmalıdır.

Şiddetin bir toplum için ne kadar kötü bir kader olduğu fikrinden hareket ederek, araştırmalar yürütülmeli bu araştırmalar sonucunda problemler tespit edilerek çözümler üretilmelidir. Halk bilinçlendirilmeli, sivil toplum kuruluşları ve birçok kadın örgütleri birlikte organize olarak çalışmalarını yürütmeli ve kadınların toplumsal konumlarını iyileştirici çözümler bularak bunu siyasal, sosyal, ekonomik ve yasal platformlarda savunmalıdır. Çünkü sağlıklı bir erkek bir insanı, sağlıklı bir kadın ise bir toplumu ifade eder.

KAYNAKÇA

- ADAK, Nurşen Özçelik (2002), *Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme*, Birey Yayınları, İstanbul.
- ARIN, Canan (1998), *Kadına Yönelik Şiddet, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- ARSLAN, Şengül Altan (2000), *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik*, T.C. Devlet Bakanlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- CİRHİNLİOĞLU, Zafer (2001), *Sağlık Sosyolojisi*, Nobel Yayınları, Ankara.
- DEMİRER, Temel (2007), “Jan, Jin, Jiyan/Acı, Kadın, Yaşam”, *Küreselleşme Kadın ve ‘Yeni’ Ataerki*, Ütopya Yayınları, Ankara.
- DEMİRER, Temel (2007), “Kadın Sorunundan Kareler”, *Küreselleşme Kadın ve ‘Yeni’ Ataerki*, Ütopya Yayınları, Ankara.
- EKİZCELEROĞLU, Rengül ve Sedef ZEYREKLİ (2007), “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları”, *Kadın Çalışmaları Dergisi*, Cilt:2 Sayı:4 s.63-75.
- GÜLER, Nuran, Hatice TEL ve Fatma Özkan TUNCAY (2005), “Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı”, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, Sayı:27 s.51-56.
- GÜNAY, Cahide (2004), *Mor Bakışlar Kadının Sirtından Sopa Eksik Olmuyor*, Truva Yayınları, İstanbul.
- İÇLİ, Tülin Günşen (1994), “Aile İçi Şiddet: Ankara-İstanbul-İzmir Örneği”, *Hacettepe Üniv. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:11, Sayı:1-2, s.7-20.
- KALAN, İlknur (1998), “Ailede Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk Düzeni”, *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek*, Edt. Oya Çitçi, TODAİE Yayınları, Ankara.

- KOCACIK, Faruk (2004), *Aile İçi İlişkilerde Kadına Yönelik Şiddet Türkiye'den Örnekler*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.
- MIAN, Marcellina, (2005), World Report on Violence and Health: What It Means For Children and Pediatricians, *The Journal of Pediatrics*, 145:14-19.
- ORHAN, Şemsettin (2005), *Kadın*, Yaz Yayınları, İstanbul.
- OSKAY, Ülgen (1993), “Medikal Sosyolojide Bazı Kavramsal Açıklamalar”, *Sosyoloji Dergisi*, E. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları. Sayı:4
- OSKAY, Ülgen (2007) “Raporların Dilinden Dünyada Kadına Yönelik Şiddet”, *Kadın Çalışmaları Dergisi*, Cilt:2 Sayı:4 s.123-141.
- SÜMER, Neslihan (1998), “Kültür, Yasa ve Aile İçi İlişkiler”, *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek*, Edt. Oya Çitçi, TODAİE Yayınları, Ankara.
- YANIKKEREM, Emre, Oya KAVLAK ve Ümran SEVİL (2007), “Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri ve Sağlık Çalışanlarının Rolü”, *Kadın Çalışmaları Dergisi*, Cilt:2 Sayı:4 s.32-45.
- YETİM, Dilek ve Erkan Melih ŞAHİN “Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım”, İnternet Erişim Adresi: www.ailehekimligidergisi.org/Journal/upload/1/188/17_kadina_yonelik%20siddete_%20yaklasim.pdf. Erişim Tarihi:19.10.2009.